ספרי מוסר · ראשונים

אגרת התשובה לרבינו יונה

רבנו יונה גירונדי

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

אגרת התשובה לרבינו יונה

רבנו יונה גירונדי

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/אגרת-התשובה-לרבינו-יונה/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

תוכן העניינים

הדרוש הראשון 4
יום ראשון 4
יום שני 7
יום שלישי 9
הדרוש השני 11
יום רביעי 11
יום חמישי 13
הדרוש השלישי 14
יום שישי 14
יום שביעי 15

הדרוש הראשון

אחרי י"י אלהיכם תלכו ואותו תיראו ואת מצותיו תשמרו ובקולו תשמעו ואותו תעבודו ובו תדבקון. מי לא ייראך מלך הגוים כי לך יאתה כי בכל חכמי הגוים ובכל מלכותם מאין כמוך סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם. יראת אלהינו ישתבח שמו לעד יסוד התורה ומקור כל המצות ואזהרה והמוסרים שנאמר יראת י"י מקור חיים לסור ממוקשי מות: ומצוה נאה וחומה נשגבה גדולה ובצורה עד השמים אשר לא תמוש כל היום מכל נפש אדם יראת שמים שנאמ' כי אם ביראת י"י כל היום. ויזרח שמש היראה על הנפש ועל כל מצפוניה למשול ביום ובלילה ברעיוניה וזה הדבר יסוד הנפש שנאמ' זכרו זאת והתאוששו והשיבו על לב. ולכל עת יראה אור הבושה על פני האדם שנאמר ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו וארז"ל זו הבושה שהוא ניכרת על פני האדם מלמד שהבושה מביאה לידי יראה מכאן ארז"ל סימן יפה לאדם שהוא ביישן:

את י"י אלהיך תירא אותו תעבוד ובו תדבק ובשמו תשבע: עבדו את י"י ביראה וגילו ברעדה: עבדו את י"י בשמחה באו לפניו ברננה והיה כי יאמרו אליכם בניכם מה העבודה הזאת והגדת לבנך לאמור העבודה היא שאנו חייבים להיות עבדי השם ב"ה וב"ש לעולם אשר ברא כל היצור לעבוד לפניו כל הנקרא בשמו ולכבודו בראו ולנו חלק ונחלה בעבודתו מכל הגוים אשר הוציאנו ממצרים מבית עבדים להיות לו לעבדים והעבד חייב לעשות עבודת רבו עיקר מלאכתו ואם יעשה עבודת עצמו עיקר מלאכתו אין זה מדת העבד כי אם רוע לבבו בחזקת עבודת רבו לפיכך אנו חייבים לעשות עיקר מלאכתינו תורה ויראה ומעשים טובים והוא שארז"ל באבות דר' נתן העושה תורתו עיקר ומלאכתו טפלה עושים אותו עיקר לעוה"ב הנה האיר פתח דברינו במצות היראה והעבודה:

יום ראשון

זכרו תורת משה עבדי אשר צויתי אותו בחורב על כל ישראל חקים ומשפטים הזהירנו הנביא במקרא זה לזכור דברי התור' והמצוה כי הזכירה מביאה לידי עשייה שנא' למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי, ובגלל הדבר הזה יבא אליהו הנביא כמו שמפורש אחר מקרא זה שנאמר הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בא יום י"י הגדול והנורא ע"כ יש לנו להזכיר איש לחבירו דברי תורת אלהינו יתברך וישתבח בשמים ובארץ. וכל ישראל ערבים זה לזה שנאמר והוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא ומחוייבי להזהר לחבירנו הדברים אשר נכשלים בהם רבים והדברים הנעלמים מעל רבים לחזק בהם ידים רפות ונכשלים יאזרו חיל:

כל איש מישראל חייב להניח תפילין בשעת תפלה ובעל קרי אינו חייב טבילה אלא מותר להניחן בלא טבילה והתפילין צריכין עבוד לשמן ושיהיו האזכרות נכתבות לשמן ולא יסיח דעתו מהתפילין עד שיסלק אותם מעל ראשו ומעל זרועו ותפילין של ראש יניח במקום שער דווקא ולא במצחו במקום שאין בו שער והמקיים מצות תפילין סופו לקיים כל התורה לפי שבמצוה זו מקבל עליו עול מלכות שמים ותבא בלבו יראת שמים שלא יחטא שנאמר והיו לאות על ידך ולזכרון בין עיניך ולמען תהיה תורת י"י בפיך וארז"ל המניח תפילין וקורא ק"ש זו היא קבלת עול מלכות שמים שלימה. וכל העולם נברא כדי לקבל עול מלכות שמים. וארז"ל פושעי ישראל בגופן כגון קרקפתא דלא מנח תפילין. והמניחן בכל יום יש בידו זכות לאין תכלית. וכל המתעטף בציצית קדושתו כפולה שנא' למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי והייתם קדושים לאלהיכם. וכן ארז"ל בספרי והייתם קדושים מלמד שהציצית מוספת קדושה. וצריך שהחוטין יהיו שזורין לשמן ושירחק מקום הנחת ציצית משפתי הטלית מזה ומזה כמלא קשר אגודל ויזהר שיהיה תוך ג' אצבעות וחייב לקבוע מזוזה בכל הפתחים והחדרים שבביתו וארז"ל כל מי שיש לו תפילין בראשו ובזרועו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו מובטח שלא יחטא שנאמר והחוט המשלשל לא במהרה ינתק:

וחייב אדם להתפלל ערב ובוקר בכל יום ואסור לטעום כלום קודם שיתפלל שנאמר ועבדתם את יי אלהיכם וברך את לחמך ואת מימיך והסירותי מחלה מקרבך עבודה זו היא תפלה ולא יעשה מלאכה קודם שיתפלל והמשכים לפתח חבירו ומקדים לו שלום קודם שיתפלל כאלו עשאו במה: ועיקר מצות תפלה שיכוין את לבו בשעת התפלה ויטהר מחשבתו מכל עסקיו שנאמר בכל לבבכם וארז"ל איזו היא עבודה שבלב הוי אומר זו התפלה ויעמוד בשעת התפלה ביראה שנאמר עבדו את י"י ביראה וגילו ברעדה. וארז"ל אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש ואם התפלל ולא כיון לבו צריך לחזור ולהתפלל אבל אם כיון לבו בברכה ראשונה אע"פ שפשע ולא כיון בשאר ברכות אין צריך לחזור ולהתפלל:

ובשעה שש"ץ חוזר ומתפלל חייב לענות אמן על כל ברכה וברכה ויכוין לבו בכל ברכה וברכה כדי שידע על איזה ברכה הוא עונה אמן ויהי' לו בזה שכר כפול כמי שהתפלל ב' פעמים זו אחר זו וארז"ל במדרש אם התפללת ולא כוונת את לבך וחזרת והתפללת תהא מבושר שתפלתך נשמעת: ויזהר שלא לדבר משום עסקיו או שיחת חולין בב"ה כי גדול עונו מנשוא וכ"ש שתזהר שלא לדבר בעת שש"ץ מתפלל. וכל הקהל מחוייבים

להוכיחו ולגעור בו ולחשוך אותו מחטוא כי כל היצורים נבראו לכבוד הש"י ואם יפנה לבבך ולא תשמע בשעה שמשבחים לפניו ומספרים תהלותיו איה הכבוד ואיה המורא: **וחייב** אדם להשכים לב"ה וארז"ל כל המשכים ומעריב לב"ה מאריך ימים ועוד אמרו רז"ל הנמנה מי' ראשונים נוטל שכר כנגד כלם וההולך ערב ובוקר לב"ה בעה"ז זוכה לעשות כן בבית המקדש שנאמר אשרי יושבי ביתך עוד יהללוך סלה והאוהב לילך לב"ה אוהב להקב"ה שנא' מה ידידות משכנותיך י"י צבאות:

חייב אדם לעסוק בתורה בכל יום שנאמר והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה ושמרתם ועשיתם אותם ונאמר ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם וארז"ל ת"ת כנגד כולם ואמרו בספרי כשם ששכר ת"ת גדול מכל המצות כך עונש בטול ת"ת גדול משאר עבירות: ומצינו בבית ראשון שויתר הקב"ה על ע"א וגילוי עריות ושפיכות דמים ולא ויתר על עון ביטול תורה שנא' מי האיש החכם ויבן את זאת ואשר דבר פי י"י אליו ויגידה על מה אבדה הארץ ויאמר י"י על עזבם את תורתי אשר נתתי לפניהם והרוצה להנצל מן העונש המר והעון הגדול הזה יתעסק בצרכי התלמידים והרבנים הלומדים לשם שמים ויעזור בשכירות שלהם כדי שיעמדו בעירו. ויהיו עוסקים בתורה על ידו ופי' רז"ל בספרי תש"ה עץ חיים היא למחזיקים בה ללומדיה לא נאמר אלא למחזיקי' בה שהם מחזיקים ידי התלמידי' והרבנים. וכשבני אדם פוסקים ממלאכתם ומעסקיהם והולכים לבתיהם או יושבים בקרנות והם בטלים או משיחים בדברים בטלים רעתם רבה וחטאתם כבדה מאד לפי שהם מבזים את התורה שאלו היו מאמינים שאין תכלית למתן שכרה למה לא ישיבו רגליהם לבה"מ ללמוד הלא האדם זריז ואץ ברגליו למלאכתו ולעסקיו ויודע כי הכל הבל ואיך ישכח חיי הע"ה ולא יתן חלק ביום מן הימים או שעה מן השעות ללמוד ובל יאמר בלבו עוד עת לעשות לי"י לקרא בתורה ולעסוק במצות וצדקות אשם הוא אשום אשם לי"י וארז"ל על פסוק כי דבר י"י בזה ואת מצותו הפר הכרת תכרת הנפש ההיא עונה בה. כל שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק שהוא בוזה את דבר י"י ע"כ חייב כל אדם לתקן מקום בביתו ללמוד שם הלכות או מקרא או תהלים או סדר תפילות וכאשר יפנה מעסקיו ומידי עברו ממלאכתו יסור שמה לשנות או לקרות ובתקנה הזאת יפליא עצה לנפשו למשוך נפשו מני שחת ויחשוב על קצו ויבין לאחריתו כמו שארז"ל הסתכל בג' דברים ואין אתם בא לידי עבירה דע מאין באת ולאן אתה הולך ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון גם לכוון לבו בעת שיקרא דברי ספר הזה ואם יראה שהוא מקיים את כל תוקף דברי הספר הזה ישמח לבו ויגל כבודו והיה כי יאשם לאחת מאלה והתודה אשר חטא עליה וארז"ל ישוב היום שמא ימות למחר ונמצאו כל ימיו בתשובה

שנא' בכל עת יהיו בגדיך לבנים ושמן על ראשך אל יחסר ונכון שיקנס כל אדם עצמו בפשוט או במחצה ליתן צדקה על כל יום שיפשע מלבא לב"ה ואל מקום אשר שם לו ספר אחד מספרי הקודש ללמוד שם:

יום שני

וחייב אדם לדרוש טוב לעמו ולחביריו בכל דברים שהוא אוהב לנפשו שנאמר ואהבת לרעך כמוך וארז"ל זה כלל גדול בתורה שע"י השלום מקיימים ישראל את התורה וארז"ל שקול השלום כנגד הכל. ע"כ אנו אומרים בתפלה עושה שלום ובורא את הכל ותפלות הצבור נשמעות כשהם בשלום וכל דרכי התורה מביאות לידי שלום שנא' וכל נתיבותיה שלום וישראל אוהבי שלום הם והקב"ה ברכם בשלום. והשלום מחזיק כל הברכות שנאמר י"י יברך את עמו בשלום. ע"כ נקראת כנסת ישראל שולמית וע"א נקראו שונאי שלום:

וחייבים ישראל לברור אנשים ברורים שיטילו שלום בין איש לאשתו ובין אדם לחבירו שיהא בידם כח לכוף ולהכריח לבני אדם על השלום ויהיו אותם הברורים אנשים שיודעים לפייס ולרצות בני אדם להטיל שלום ולא יהיו כעסנים ורגזנים שנא' איש חמה יגרה מדון ונאמר מענה רך משיב חמה וארז"ל על המטילין שלום גברי בדיחי אנן ומשוינין שלמא וארז"ל על האנשים האלה שהם מטילים שלום שהם בני העולם הבא:

ויזהר אדם שלא לקלל את עצמו או חבירו לא בשם ולא בכנוי וחייב מלקות עליו וזאת אחת מהעבירות החמורות שבתורה שנא' אם לא תשמור לעשות את כל דברי התורה הזאת ליראה את השם הנכבד והנורא וגו' שלא תזכרנו על מה שהוזהרת שלא להזכירו וכבר הזהירה התורה שלא יקלל אדם את חבירו שנא' אלהים לא תקלל ונשיא בעמך לא תאור ונאמר לא תקלל חרש וה"ה לכל אדם. ולא חייבו התורה מלקות למקלל חבירו עד שיקלל אותו בשם או בכינוי. ויזהר אדם כשהוא רוצה לאמת דבריו ואומר דבר זה הוא אמת גם יושיעני י"י שלא יאמר כן אלא על דבר אמת לפי שזו היא שבועה ונקראת שבועת האלה:

ויזהר אדם שלא יזכיר את השם לבטלה שנאמר את י"י אלהיך תירא ופירשו רז"ל בפ' קדושים כי בא הכתוב הזה להזהיר שלא יזכור אדם שם שמים לבטלה והמזכיר את השם או את הכינוי צריך להזכירו באימה וביראה ואם אינו מזכירו באימה וביראה אינם יודעים השם שנא' ישראל לא ידע עמי לא התבונן וכן אחז"ל בויקרא רבה. ויזהר אדם שלא להזכיר י"י או את הכנוי אלא בידים נקיות ובמקום נקי'. ואם אינו יודע אם המקום

נקי או לאו אל יזכיר את השם כמו שפי' חז"ל בברכות ועוד אמרו חז"ל כי דבר י"י בזה זה המזכיר דברי תורה במבואות המטונפות:

אסור לאדם להסתכל באשת איש מן התורה שנאמ' ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם וארז"ל ליבא ועינא תרי סרסורי דחטאה ואסור להסתכל בשום אשה או בפנויה. ומדברי קבלה ברית כרתי לעיני ומה אתבונן על בתולה וגו':

וכל המסתכל באשת איש מכשיל כח יצרו הטוב והודו נהפך למשחית שכך ארז"ל המסתכל בעריות קשתו ננערת ואשר לא ישא עיניו אל אשת איש זוכה ותחזנה עיניו בנועם י"י מדה כנגד מדה חלף עבודתו אשר לא זן עיניו ממראה האסור שכך ארז"ל כל הכובש עיניו מן העריות זוכה ומקבל פני השכינה שנא' עוצם עיניו מראות ברע. ונאמר אחריו מלך ביפיו תחזינה עינין:

ואסור ליגע באשת איש בידיה ובפניה או בכל אבר מאבריה מן התורה שנאמר איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו וכן היא הלכה ברורה שהקריבה הזאת היא הנגיעה בידיה או בפניה או בכל אבר מאבריה כדי ליהנות מן המגע. וזאת מן העבירות החמורות שבתורה ומתברר במס' סנהדרין כי ראוי לאדם שיהרג ואל יעבור על זה. וע"ז אמר ש"ה ע"ה בחכמתו ומוצא אני מר ממות את האשה אשר מצודים וחרמים לבה אסורים ידיה טוב לפני אלהים ימלט ממנה וחוטא ילכד בה:

ואסור להרהר באשה מן התורה ואפילו היא פנויה. ואיסור ההרהור בפנויה חמור ממגעה שעל ההרהור עובר בלאו מן התורה שנאמר ונשמרת מכל דבר רע ופי' רז"ל שלא יהרהר אדם ביום ויבא לידי קרי בלילה ח"ו:

ויזהר אדם שלא ידבר לשון הרע שכך ארז"ל כל המספר לשון הרע כאלו כופר בעיקר שנא' אשר אמרו ללשוננו נגביר שפתינו אתנו מי אדון לנו וכן אסור לו לאדם לקבל לשון הרע וארז"ל ארבעה כתות אין מקבלות פני השכינה ואלו הן כת לצים כת חנפים כת שקרים כת מספרי לשון הרע ויזהר אדם מן רכילות שנאמ' לא תלך רכיל בעמך:

וחייב אדם שיהא רחמני ולא יהא צר עין שנא' לא תאמץ אה לבבך ולא תקפוץ את ידך מאחיך האביון:

ויזהר אדם מן הגאוה ומגסות הרוח כי תועבה היא לפני המקום שנאמר תועבת י"י כל גבה לב. ונאמר לבלתי רום לבבו מאחיו ונאמר ורם לבבך ושכחת את י"י אלהיך ויזהר אדם שלא ישנא את חבירו שנא' לא תשנא את אחיך בלבבך וארז"ל בית שני היה בו תורה ומע"ט ומפני מה חרב מפני שנאת חנם שהיתה ביניה' ושנאת חנם מביאה את

האדם לידי עבירות הרבה שבתור' וארז"ל ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה שע"י אהבת החברים ושלום מקיימין ישראל את התורה:

יום שלישי

רבים חושבים כי לא תאבד את הנפש בהמנע מן הטוב וחשוך מן היושר ולא ידעו ולא יבינו כי המעלים עיניו מן הצדקה רעתו רבה וחטאו כבדה מאוד:

אמנם הגזל מהעבירות החמורות ועון המעלים עיניו מן הצדקה קשה מן הגזל שנאמ' הנה זה היה עון סדום יד עני ואביון לא החזיקו וגו' אע"פ שהיו אנשי סדום אנשי חטאים כמו שנאמ' ואנשי סדום רעים וחטאים בממונם שם הכתוב ראש עוונם יען לא החזיקו יד עני ואביון. ונאמר השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל וגו' ורעה עינך באחיך האביון ולא תתן לו וקרא עליך אל י"י והיה בך חטא. הנה נקרא צר עין בליעל והוא השם הרע בשמות הרשעים וכן הוא אומר בנבל אל ישים אדוני את לבו אל איש הבליעל הזה אל נבל כי כשמו כן הוא ופירשו רז"ל במדרש תהלים שהיה נקרא בליעל מפני צרות עין וארז"ל כל המעלים עיניו מן הצדקה כאלו עובד ע"א ומיסודי יראת י"י לעשות הטוב כמו שנא' יראת י"י אלמדכם מי האיש החפץ חיים סור מרע ועשה טוב אמר שלמה ע"ה טוב עין הוא יברך כי נתן מלחמו לדל:

רבים יודעים חיוב מצות הצדקה ושכר פעולתה ולא ידעו מגדולת גמילות חסדים. ואמת הדבר ויציב ונכון כי יש אדם מחזיק ידו בגמילות חסדי' דל הוא ואין ידו משגת שישים בכל הזכיות הצדקה ביד ימינו בלא כסף ובלא מחיר וברוח שפתיו ילבש צדקה כשריוו ובאמרי פיו היה יהיה רב פעלים ויגדיל ויאדיר מעשי' גדולי' מן האביר שבנדיבים ומן המפזרים ונותנים צדקה:

וזה מעשה גמילות חסדים

ידבר על לב העני ויהיו דבריו נחת רוח לאביון וינחמנו ממעשיו ומעצבון ודיו ויכבדהו וינשאהו ויתנכר ממעשיו כי עגמה נפשו לאביון וארז"ל הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות והמפייסו בדברים מתברך בי"א שנאמ' ותפק לרעב נפשך, והוא ענין פיוס דברים והראות לו רצון טוב בלב שלם ונפש חפצה הלא תראה מה שכתוב בפרשה באר היטב כי שפרו הרבה מאוד מן עושה צדקות וברכות רבות שנכבדות ממנו והשנית ילוה לעני לטוב לו להרחיב לו ונאמר טוב איש חונן ומלוה ואז"ל גדול המלוה לפני הקב"ה מן העושה צדקה. והשלישית יתן לו עצה טובה והגונה להרוחתו ולהצלחתו ויטול שכר על העצה בי האדם שמח בהכירו אהבת חבירו בהשגיחו על מעשיו מחמת רצונו הטוב שנאמ' שמן וקטורת ישמח לב ומתק רעהו מעצת נפש. והרביעית ישית עצות לפני

רבים לעשות צדקה וחסד ויקבל שכר על הרבים אשר הצדיק ועל הנפשות אשר יעשה ויזכה בשכר הצדקה אשר תעשה על ידו שנאמ' ונדיב נדיבות יעץ וארז"ל גדול המעשה יותר מן העושה וזהו אהבת חסד וכל מטיבי צעד יחזק ידם למען יאחזו דרכם ויוסיפו אומץ וארז"ל במדרש אני ישנה ולבי ער. אני ישנה בגלות מן הצדקה ולבי ער על ידי גמילות חסדים:

שבועת שקר הוקשה לע"א וכמו שהזהירה התורה בי' הדברות על ע"א כמו בן הזהירה על שבועת שוא ונאמר בע"א אנכי י"י אלהיך אל קנא לומר אע"פ שאני רחום וחנון כועס אני על עובדי ע"א ועל שבועת שוא ונקה לא ינקה אע"פ שאני מנקה לשבים בשאר העבירות איני מנקה הנשבע לשקר:

העובד ע"א מקלל את י"י שנאמר כי מזרעו נתן למולך וגומ'. והנשבע שבועות שוא הוא מחלל את י"י שנא' ולא תשבעו בשמי לשקר וחללת את שם אלהיך אני י"י. וכשב"ד מחייבין שבועה על אדם והוא יודע שאינו יכול לישבע באמת אסור לו לומר אנכי אשבע כדי לאיים את חבירו כדי שיתפשר עמו שכך אמרו במכילתא מנין שלא יקבל עליו להשבע שנא' לא תשא את שם י"י אלהיך לשוא כמו לא תשא שמע שוא. תרגומו לא תקבל שמע דשקר:

המלשינים והמוסרות והנותנים חתיתים בארץ החיים יורדים לגיהנם ונדונים שם לדורי דורות:

המלבין פני חבירו ברבים ולא עשה תשובה אין לו חלק לעוה"ב ואין תשובתו תשובה עד שירצה את חבירו:

אסור לצער כל איש מישראל בין בדברים בין במעשה שנא' לא תונו איש את עמיתו וארז"ל באונאת דברים הכתוב מדבר. ולשון אונאה לשון צער וכשמזהיר הכתוב על אונאת ממון הזכיר שם מקח שנא' וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך אל תונו איש את אחיו ואם מצער אלמנה או יתום חייב מיתה בידי שמים שנא' כל אלמנה ויתום לא תענון אם ענה תענה אותו וחרה אפי בכם והרגתי אתכם וגו'.

המלוה בריבית ממונו מתמוטט ואבד העושר בעניו רע אפילו ממון שהרויח בזעת אפו ועושר שעשה במשפט פרוט' של ריבית מכלה את הכל ולא יעשר ולא יקים חילו ואחריתו עדי אובד כמו שארז"ל בא זה ואבד את זה ונאמר כספו לא נתן בנשך ושוחד על נקי לא לקח עושה אלה לא ימוט לעולם למדנו שהמלוה בריבית מתמוטט ואינה עולה. ונאמר מרבה הונו בנשך ותרבית לחונן דלים יקבצנו. המלוה בריבית אינו עומד בתחיית המתים שנא' בנשך נתן ותרבית לקח חיה לא יחיה ארז"ל אע"פ שיש מלאך

מליץ על העושה שאר עבירות ומזכיר עליו זכות שבידו המלוה בריבית אין מלאך א' מלמד עליו זכות:

עון נבלת פה מן העבירות החמורות שמקריבים העולם שנא' על כן על בחוריו לא ישמח י"י ואת יתומיו ואת אלמנותיו לא ירחם כי כלו חנף ומרע וכל פה דובר נבלה בכל זאת לא שב אפו ועוד ידו נטויה:

תקנה גדולה ליראת שמים ודרכי תשובה. עשה לך רב וקנה לך חבר ותדבר תמיד עם החבר ביראת שמים ותתיעץ תמיד עמו על תקון מעשיך. והאיך תנצל מן החטא ומכל דבר שבא לידך שנא' אז נדברו יראי י"י איש אל רעהו ויקשב י"י וישמע ויכתב בספר זכרון לפניו. ואמרו באבות דר' נתן ר' עקיבא אומר המדבק לעוברי עבירה אע"פ שאינו עושה כמעשיהם מקבל עונש כיוצא בהן.

נשלם הדרוש הראשון

הדרוש השני

יום רביעי

לא יתפור אדם בגד צמר בחוט של פשתן. וכן כרים וכסתות של צמר לא יתפור אותם אלא בחוטי קנבוס או בחוטי צמר. ואפילו עשר מצעות זו ע"ג זו ויש כלאים בתחתונה לא ישב על העליונה. לא ישחית אדם פאת זקנו ולא יעשה כמעשה המניחים חוט של שערות ומגלחים השאר בתער כי טועים הם ואי אפשר בלא מכשול אלא יגלחו כל זקנים במספרים ולא יעבירו תער כל עיקר. והמדקדקים אפי' תחת גרונם מגלחים במספרים. וכן עושים בכל הגלות הזה אשר בצרפת. אמנם תחת הגרון אינו אסור מן התורה לפי שאין שם פאה אבל אסרו חז"ל להעביר שער בתער בכל מקום שבגוף ואפי' תחת זרועותיו לפי שדומה לתקון הנשים אבל מותר להעביר במספרים:

גיד הנשה שמנונית שלו אסור מן התורה. כל דבר שאסור בהנאה אסור למכרו ואסור ליתנו במתנה מפני שמחזיקין לו טובה. ואסור ליתנו לחתול או לכלב שמזונותיהם עליו:

קדרה שהניחה שפחה כותית על האש ונתבשל התבשיל כמאכל בן דורסאי אותו תבשיל אסור באכילה ושוברין הקדרה והקערות ואע"פ שהדליק ישראל האש לא תתן השפחה כותית הקדרה או המחבת ע"ג האש אלא ע"י ישראל דוקא יותן הקדרה אצל האש:

השולח מחבת לתנור ע"י עכו"ם ואין שם שומר מישראל הרי הבשר או המאכל נבלה וחוששין שמא החליף העכו"ם שכך ארז"ל בשר ישראל ביד עכו"ם אחור עד שיהא חותם בתוך חותם. היהודית ההולכת לתנור בבית האופה להשליך עץ אחד לתוך התנור כדי

להכשיר התנור שכרה גדול מאוד: ישמעאלית שטבלה אם לא האמינה בתורת משה ומצות שהאשה חייבת בהן הרי היא עושה יין נסך במגעה והרי היא כעכו"ם לכל דבר. יין שנתנו בו מעט דבש ונגע בו העכו"ם הרי הוא יין נסך. אל יתן העכו"ם ענבים בגת בזמן שהתחיל היין למשוך בגת בין בראשו בין בסופו. גבינה של גוים אסורה בכל מקום וכן חלב שחלבה עכו"ם ואין ישראל רואהו אסור לאכול ממנו:

ערלה וודאי נוהגת אפי' בחוצה לארץ אפי' של עכו"ם הפירות אסורין בהנאה ג' שנים אבל ספק ערלה מותר:

כרם רבעי אסור בלא פדיון ודוקא כרם אבל גפן אחד ושאר נטעים אין בהם דין רבעי כלל כיצד פודהו כמבואר במשניות במס' כלאים:

כל ישראל חייבים להפריש חלה מעיסתן ומברך בא"י אמ"ה אקב"ו להפריש חלה. ושיעורן מ"ג בצים ושליש וחומש ביצה כמנין חלה ואם ספק אם יש בעיסתו כשעור תפריש חלה בלא ברכה כמפורש בטור י"ד סי' שכ"א:

כלאי הכרם אסורים בהנאה אפי' בחוצה לארץ ודוקא שיהיו ב' מינין מלבד הכרם כגון חטה ושעורה אבל מין א' מותר בח"ל הרכבת אילן מין בשאינו מינו אסור מן התורה אפי' בח"ל אבל מין במינו מותר אפי' בא"י. הרבעת בהמה אסור מן התורה:

בכור מבהמה טהורה אסור בהנאה עד שיפול בו מום מאליו כגון נשברה או נקטעה רגלו או נסמית עינו ואח"כ שוחטו הכהן. והכהן יכול להאכיל ממנו לישראל שותפות עכו"ם פטור מן הבכורה פטר חמור של ישראל בזמן הזה אסור בהנאה עד שיפדה בשה או בשאר דברים בשווי' ונותן הפדיון לכהן:

חייב אביו לפדות את בנו הבכור ולתת ה' סלעים לכהן ושיעור ה' סלעים י"ב דינרין כמבואר בדרז"ל. ואם לא פדאהו אביו יפדה את עצמו כשיגדל והכהן יכול להחזיר הה' סלעים אם ירצה. אבל אסור להתנה עם הכהן לכתחלה במתנה ע"מ להחזיר:

אסור להורות שום הוראה בין בדין או באיסור והיתר אחר ששתה שכך ארז"ל השותה רביעית יין אל יורה שנא' יין ושכר אל תשת וגו' וכתיב ולהורות את בני ישראל וגו':

כל כלי מתכות חדשים שלוקחין מהעכו"ם צריכין טבילה במקוה או בנהר. וכלי מתכות ישנים שלוקחין מהעכו"ם מדיחין ומגעילין ואח"כ מטבילין ויברך בא"י אמ"ה אקב"ו על טבילת כלים וכלי חרס המצופים באבר מטבילין ג"כ. י"א בברכה וי"א בלא ברכה: (וספק ברכות להקל)

אסור להדליק או לעשות מלאכה בע"ש אחר שקיעת החמה וזהו בין השמשות ואם היום מעונן אסור להדליק עד שברור לך שהשמש לא שקעה עדיין:

אסור להשכיר או להשאיל בהמתו לעכו"ם שתהא ברשות העכו"ם בשבת שמא יעשה בה מלאכה בשבת וישראל מצווה על שביתת בהמתו:
אסור להוסיף מים חמין לתוך קדרה של תבשיל להחמן בשבת והמוסיף הרי הוא כמבשל בשבת:

יום חמישי

אסור לאדם שיהא לבו טרוד בעסקיו בשבת אפילו ע"י הרהור שנא' ועשית כל מלאכתך ואז"ל שתהא כל מלאכתך בעיניך כאלו עשוי שלא תהרהר עליהם וכן אנו אומרים בתפלת שבת מנוחת שלום ושלוה והשקט ובטח וברכות המזון אומרים שלא תהא צרה ויגון ביום מנוחתינו. ואל יעסוק אדם בדברים בטלים בשבת אלא יענג השבת ויעסוק בתורה או במקרא או בהלכות שנא' ואכלתם אכול ושבוע והללתם את שם אלהיכם וגו' ובמוצאי שבת אסור להדליק או לעשות מלאכה עד שיבדיל:
אסור לאפות ולבשל מי"ט לחול או מי"ט ראשון על י"ט שני ואסור למרוט צואר העוף בי"ט לצורך שחיטה אבל מורטה מעי"ט. אסור לעשות מלאכה בחש"מ חוץ מהמלאכות שמותרים בדרז"ל. וארז"ל כל המבזה את המועדות כאלו עע"ז שנא' את חג המצות תשמור וסמיך ליה אלהי מסכה לא תעשה לך ופי' רש"י המבזה את המועדות שעושה מלאכה בחש"מ ודרשו רז"ל בחגיגה מזה הכתוב את חג המצות תשמור איסור מלאכה בחש"מ
אסור לאדם שיכה את חבירו ואפילו לא הכהו רק הרים ידו על חבירו נקרא רשע שנא' ויאמר לרשע למה תכה רעיך הכית לא נאמר אלא למה תכה. וכן אסור להכות את אשתו אם לא שהכה אותה כדי להוכיחה על עבירה. ואסור לאדם לדבר א' בפה וא' בלב. ואסור לגנוב דעת הבריות ואפי' דעתו של עכו"ם:
אמרו רז"ל הפורק עול מצות הוא מן הרשעים ובכלל זה האומרים אקיים את כל התורה זולת א' מן המצות לפי שלא למדוני אבותי או לא הורגלתי מנעורי להזהר בה. או שאין נזהרין בה אנשי מקומי וקראו חז"ל איש ההוא מומר ועליו נאמר ארור אשר לא יקים את כל דברי התורה הזאת כי לא יאמר עבד לרבו אבחר במלאכות האלה ולא אבחר באלה. והשונה בעבירה א' מאה פעמים כאלו עשה מאה עבירות כשארז"ל אם יאמר לנזיר אל תשתה אל חשתה ב"פ והוא שותה חייב על כל א' וא'. ומה שכתוב כי אין אדם צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא. ותירץ חלילה לצדיק לפרוק מעליו במזיד אפי' מצוה א' רק אם נכשל בעבירה פעם א' יתודה אשר חטא עליה ויכנע מאד ויענה נפשו וישוב אל י"י וירחמהו:

המברך ברכת המזון צריך שיטול ידיו בתוך כלי קודם שיברך שנאמר והתקדשת' אלו מים ראשוני' והייתם קדושי' מים אחרוני':

הקורא בתורה יאמר ברכו את י"י המבורך בקול רם והשומעי' עונים ברוך י"י המבורך לעולם ועד כדרך שבברכת המזון עונים והוא עונה אחריהם. מצוה לומר בערב ובבוקר פרשת התמיד שהיא קרב בין הערבים כמו בשחר. ומתחילין וידבר י"י אל משה צו את בני ישראל וגו' עד אשה ריח ניחוח לי"י: נשלם הדרוש הב':

הדרוש השלישי

דרש הנשים

יום שישי

כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל בשעה שנתנה תורה נצטו' מרע"ה לאמר תחלה לבית יעקב והן הנשים שיאמר להן ראשי פרקים ודברים קצרים שהן משיגות להבין. ולמה נצטווה לדבר עם הנשי' תחלה מפני שהן שולחות בניהם לבית הספר ומשימים עיניהם על בניהם שיתעסקו בתורה ומרחמות עליהם בבאם מבית הספר ומושכים לבם בדברים טובים שיהא חפצם בתורה ושומרים אותם שלא יבטלו מן התורה ומלמדים אותם יראת חטא בילדותם שנאמר חנוך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנו ונמצא לפי זה הנשים הצנועות מחבבות התורה והיראה. וטל בן יכולות הנשים הצנועות למלט את נפש בעליהן בבוא בעליהן איש איש ממלאכתו אשר עושים והם יגיעים ועיפים ואינם זוכרים לתת חלק לתורה מיגיעם וממחשבות לבם. חיוב על הנשי' להזכירם לפתוח ספר אחד ולעסוק בדברי תורה ואל ישעו בדברי' בטלים כי עונש בטול תורה גדול מכל עבירות שבתורה גם יזכירו לבעליהן להביט באגרת התשובה אשר חברנו ויודיעו להם ולבניהם דברי האגרת ההיא כי מהם יזכו לחיי העולם הבא:

והזהרתם את בני ישראל מטומאתם אזהרה לבני ישראל שיפרשו מנשותיהן סמוך לוסתן וכמה יפרשו מהם קודם לוסתם יום או לילה. והנזהרי' בזה זוכי' לבנים בעלי הוראה שנ' ולהבדיל בין הקודש ובין החול ובין הטמא ובין הטהור. ולהורות את בני ישראל וגו':

האשה צריכה לחוף את ראשה בשעת טבילה יפה ולבדוק כל גופה ולהדיח במים קודם שתטבול ולא יהא על בשרה שום דבר חוצץ כגון בצק או טיט או שומן או כל דבר אם מעט ואם הרבה. ואם חפפה ראשה ובדקה כל גופה ואח"כ עשתה ונתנה תבשיל לבנה קודם טבילתה ואח"כ טבלה לא עלתה לה טבילה שמא ידבק שום דבר בגופה. ע"כ ראוי לאשה שתחוף ותבדוק ותדיח גופה סמוך לטבילה שלא תתעסק בנתיים בשום דבר

שיהא אפשר להדבק ממנו כל שהוא בגופה וצריכה לגוז צפרניה קודם טבילה וצריכה להסיר טבעותיה מידה וכל תכשיטין מגופה כדי שלא יהיו חוצצין בין הבשר ובין המים. וצריכה להתיר שערותיה להסיר מהן כל רציעה וכל קשר וצריך שתעמיד יהודית אצלה לראות היטב שלא יהא מאומה מבשרה ומשערותיה חוץ למים מפני שדרך השערות לעלות על פני המים וצריכה להשמר שלא יכנוס טיט בין אצבעות רגליה בשעת הטבילה שלא יחוץ הטיט בין בשרה ובין המים. כשהיא טובלת צריכה להרחיק ירכותיה כדרך שעומדת בשעה שעורכת את הפת האשה לעולם בנדתה עד שתטבול בנהר או במקוה. ובין הימים שרואה בהם דם ובין בימי ליבון אחת דתם להחמיר בכל דבר להיות נדתה עליה בכל ענין כמבואר בטור י"ד:

תהא אשה זהירה שיהא שלום בינה ובין בעלה ותהא אהובה ורצויה לבעלה כארז"ל בני מריבה ובלי שנואת הלב הם עזי פני' ומורדים ופושעים ותהא האשה צנועה בטבילתה ותבא דרך צניעות מן הטבילה. וכן תהא צנועה בכל מעשיה כי בזכות הצניעות בניה כשרים וצנועים. וצריכה שתהא צנועה שלא יסתכל בני אדם בה חוץ מבעלה מפני שהמסתכלין בידה או בפניה יורדין בגיהנם והיא ענושה בעונש גדול מפני שהחטיאה אותם ונכשלו בה בני אדם ולא נהגה צניעות בעצמה:

תהא האשה זהירה להתפלל ערב ובוקר על בניה ובנותיה שיהיו יראי שמים ושיהיו בניה מצליחין בתורה ובמצות כי עיקר זכותה של אשה לע"ה שבניה עושים רצונו של הש"י ויראי' אותו וכשהיא בבית עולמה ובניה עוסקי' בתורה וביראה שמים נחשב לה הדבר הזה כאלו היא בחייה והיא במעלות עליונות לע"ה כשהיא נותנת צדקה תתפלל אותה שעה בידים נקיות שיהיו בניה יראי שמים ומצליחי' בתורה ובמצות מפני שתפלתו של אדם נשמעת בשעה שהוא עושה מצוה. אחד מן החכמי' היה נותן פרוטה לצדקה כל שעה שבא להתפלל לקיים מה שנאמר אני בצדק אחזה פניך:

יום שביעי

האשה כשמדלקת את הנר בע"ש תזהר בנפשה שתתפלל באותה שעה על בניה שיהיו מצליחים בתורה ומצות ותאמר י"ר שיהיו בני מאירי' העולם בתורה ובמצות וביראת שמים. מפני שתפלה זו נאה להתפלל בשעה שהאירה נר של שבת כענין שנאמר כי נר מצוה ותורה אור אחד מן החכמי' היה רגיל לעבור על פתח אחד והיה רואה שהיו נזהרים מאד להדליק נר של שבת ונר חנוכה בעתו אמר החכם תדעו כי מן הבית הזה יצאו ב' אנשים גדולים ויהי כן.

כל הימים שהאשה הרה תתפלל תמיד שיהא הולד ירא שמים וחכם לב ומצליח בתורה ובמצות ותפתח ידה תמיד לעניים. דהע"ה היו לו נשים רבות ובימי ההריון שלהם היו נודרות נדרים ומתפללות שיהיו בניהם גבורי החיל וכליל יופי והגונים לכל מעלות ויצליחו למלוכה. אמרה בת שבע אשת המלך דוד כי לא כנשים אשר לאישי אדוני המלך אנכי כי כל נדרי היו בהיותי הרה למען אזכה להיות בני חכם בתורה ויראת חטא ויצלח לנבואה. ושמע הש"י את קולי ויחכם שלמה בני מכל האדם. וגם אשר לא שאלתי נתן לי י"י כי שלמה בני ימלוך אחר אביו ובני נשי אדוני אשר התפללו אמם עליהם שיזכו למלכות לא היה להם מלוכה תחת אשר שמו המלכות עיקר בתפלתם. ואני שמתי עבודת הש"י עיקר בתפלתי וזהו שאמרה בת שבע מה ברי ומה בר בטני ומה בר נדרי:

עזרא ע"ה תקן שאשה משכמת ואופה כדי שתהא לעניים הנאה בפת החמה בבאם לבית בבוקר ולא תתן להם מן היבש כי כאשר תפרוס האשה לרעב לחמה בסבר פנים יפות ודרך כבוד כן יכפול לה הטובה מן השמים. ואחז"ל הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות והמפייסו בדברים מתברך בי"א ברכות:

ראוי לסגולות הנשים הנכבדות והצנועות להעמיד עליהן מצוה ולזכות בנות העיר שיצא דבר צדק מלפניהן ויבחרו להן אשה טובה ונאמנה לגבות פרוטות למלבושי עניים ולהחיות עם רב ולהשביע נפש שוקקה ותתן פרוטה בכל שבוע כל אשה העושה מלאכה אשר לה כח לעמוד בתקנה הזאת ולא תדור נדר לעשות תמיד רק נתון תתן בכל עת אשר ידבנה לבה. ותהא טורחת שתהא פרוטה הזו ממלאכתה ומיגיע כפה וידמה כאלו ידיה נוטפות מור כעין שנאמר וידי נטפות מור וגו':

דרך ישרה שיבור לו האדם ליראת שמים לקנות לו חבר א' או רבי לדבר עמהם תמיד ביראת שמים. ואם יחטא א' מן החברים או יתרשל במצוה יוכיחנו חבירו ויזכירו על דרך מצוה ויזהירו זה את זה על התפילין ושלא לדבר דברים בטלים בב"ה ובפרט בעוד שש"צ חוזר התפלה. וכן יזכירו זה לזה לקרא בכל שבוע אגרת התשובה וישאלו איש לרעהו מה הם הדברים מאגרת התשובה ההיא ואם יש דברים שאינו מקיים אותם יחזיקו חביריו את ידיו לקיים כל דבר מדברי האגרת הנ"ל וזה הוא דבר הצלחה לתשובה ומע"ט וחביב לשמים שנאמר אז נדברו יראי י"י איש אל רעהו ויקשב י"י וישמע ויכתב בספר זכרון לפניו ליראי י"י ולחושבי שמו וכן יזהירו איש את רעהו שלא להשבע לבטלה בין בשם בין בכינוי בין שיזכירו את הכינוי בלשון הקודש או בלשון אחר וכן לא ישביע את חבירו או את עצמו בשם או בכינוי וטוב ויפה לקנוס את עצמו בסך ידוע אם מעט ואם הרבה אם עובר על אלה.

ילמד כל אחד אגרת התשובה בחבורה בביתו או בב"ה וילוו אליו אחוזת מרעהו. אחד הקורא כולה ואחד שקורא מקצתה לעתים הידועים ובלבד שיכוין את לבו לקיים מה שיקרא ומה שיבטא בשפתיו לא ימיש מלב האדם הבטחון בשם י"ת ותוחלתו אליו כמו שנאמ' בטחו בו בכל עת ונאמר נפשי לי"י משומרים לבוקר. ולפי רוב היראה יחזק הבטחון שנא' יראי י"י בטחו בי"י:

העולם כלו נברא לכבוד הש"י שנאמר כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו. הרוצה לכבד את הש"י יכבד את אביו ואת אמו. וארז"ל בזמן שיכבד אדם את אביו ואת אמו אומר הקב"ה מעלה אני עליהם כאלו דרתי ביניהם וכבדוני ועיקר כבוד אב ואם לעשות להם נחת רוח בין בדברים ובין במעשה. והמצער אותם בדברים גדול עונו מנשא. אחז"ל יש מאכיל את אביו פטומים וטורדו מן העולם המכבד אב ואם נוחל את העוה"ז והעולם הבא שנאמר למען יאריכון ימיך:

תם ונשלם אגרת התשובה